

Møte for lukkede dører, Stortinget 7. mai 1929

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 7. mai 1929 kl. 17.00.

Præsident: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om Stortingets samtykke til at regjeringen tar ishavssøen Jan Mayen i formell besiddelse i H. M. Kongens navn og således underlegge den norsk statshøihet (innst. S. B.)
2. Interpellasjon fra representanten Mellbye: Hvad akter regjeringen å gjøre for å beskytte våre gamle fangstinteresser i Ishavet og i de arktiske strøk?
3. Referat.

Presidenten: I henhold til forretningsordenens § 54 foreslår presidenten at møtet settes for lukkede dører. - Ingen har uttalt sig derimot, og så vil ske.

Presidenten foreslår at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte personer gis adgang til møtet. - Ingen har uttalt sig derimot, og der vil bli gått frem således.

Ennvidere foreslås at utenriksråd Esmarch, byråchef Tostrup, sekretær Giverholt, dosent Hoel, ekspedisjonschef Hillestad og byråchef Foltmar samt de representanter for pressen som efter opgave fra utenriksdepartementets pressekontor har adgang til utenriksministerens konferanser med pressen får adgang til møtet. - Ingen har uttalt sig derimot, og så vil bli gått frem.

Presidenten vil videre foreslå efter henstilling fra justiskomiteen at denne komite bemyndiges til, når den avgir sin innstilling i "Smedal-saken" og "Omsted-saken", å offentliggjøre begge de hemmelige stortingsmeddelelser samtidig med innstillingen. - Ingen har uttalt sig derimot, og presidenten går ut fra at komiteen har fått denne bemyndigelse.

Hr. Hornsrud inntok presidentplassen.

Sak nr. 1.

Innstilling fra den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite om Stortingets samtykke til at regjeringen tar ishavssøen Jan Mayen i formell besiddelse i H. M. Kongens navn og således underlegge den norsk statshøihet (innst. S. B.)

Angående saken i dens almindelighet ytret

Hambro (komiteens formann og ordfører): Der er meget litet å føie til det som inneholdes i proposisjonen og innstillingen. Jeg vil kun som komiteens ordfører få uttale komiteens glede over at denne sak nu er bragt til sin løsning, og håpet om at det ikke må støte på nogen art av vanskeligheter at Norge gjør det siste formelle skritt til å ta øen i besiddelse. Der er

alene et faktisk forhold som jeg vil få lov til å nevne i denne forbindelse. Det heter i den kongelige proposisjon at utenriksdepartementet går ut fra at der ikke blir omkostninger av nogen betydning forbundet med besiddelsen av Jan Mayen. Etter komiteens opfatning vil det bli helt nødvendig, forat Norge skal kunne effektivt utnytte Jan Mayen, at der blir dratt omsorg for at der blir en havn på øen. Vi vet alle hvor uhyggelig stor forlisprosenten har vært blandt våre selfangere både i østisen og i vestisen, og når Jan Mayen ikke har vært mere utnyttet enn forholdet har vært, skyldes det i første rekke at der ingen havn er og at der er vanskelige landingsforhold ved øen. Den Nordlagune som ligger like ved Marie Muss Bay på nordsiden av øen er bare skilt fra havet ved et sandbelte på 140 meter. Den vil med forholdsvis ringe utgift kunne gjennemsjåres, og lagunen innenfor som er op til 37 m. dyp, 1 1/2 km. lang og 1 km. bred vil kunne avgi en naturlig og på det nærmeste fullkommen havn for et betydelig antall såvel av selfangere som hvalfangere og hvalbåter. Der har i tidligere tider været en overordentlig intens både sælfangst og hvalfangst ved Jan Mayen, og som et naturlig støttepunkt for en norsk fangstflåte, muligens assistert av en flyvemaskin, vil øen kunne få en meget stor betydning. Og de rikdomme av håkjerringarter som finnes utenfor øen og det leilighetsvis trekk av sild eller fisk som finnes der, vil først kunne få betydning, når der er havneforhold som gjør det mulig for skibe å ta ophold der. Det er mulig at omkostningene ved et anlegg ikke vil bli meget store. Vi har i komiteen drøftet sammen med utenriksministeren den mulighet å la et par mann fra havnedirektoratet følge med ekspedisjonen i juli i år for å gjøre et overslag over hvad det vil koste å få gjennemsjåret landtungen. Det er mulig at de utgifter som dermed vil være forbundne, senere kan dekkes uten vanskeligheter ved en minimal havneavgift, da det efter fagfolks utsagn ikke skal være så særlig kostbart. Men hvorledes dette enn vil stille sig - Stortinget vil jo senere få å ta standpunkt til det - synes det å måtte være naturlig at vi søker å gjøre Jan Mayen til et virkelig effektivt støttepunkt for våre reelle økonomiske interesser i Ishavet, og jeg har ingen tvil om at regjeringen vil dele den opfatning og vil dra omsorg for at de praktiske foranstaltninger som er nødvendige kan bli truffet.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil bare ganske kort uttale min tilslutning i sin almindelighet til det som komiteens ærede formann har uttalt. Jeg tror det er av ganske stor betydning at Jan Mayen nu legges under norsk nationalitet. Man kan jo si at saken har vært meget omhyggelig forberedt gjennom den reelle okkupasjon som er foretatt fra norsk side i 1921, og det er med full vilje at utenriksdepartementet på dette område ikke er gått hurtigere frem. Det har hele tiden ment at det gjaldt å ta Jan Mayen i effektiv besiddelse for en offisiell institusjon sådan at Det Norske Meteorologiske Institutt satte sig så fast der at man tydelig for all verden kunde tilkjennegi at Jan Mayen var norsk og lå direkte under norsk interessesfære. Først da det var tilstrekkelig manifesteret gjennom de år Meteorologiske Institutt har arbeidet der oppe - fra 1921, da den første kunngjørelse fant sted, og til ifjor, - først da fant man å kunne gå til en offisiell besiddelsestagen av Jan Mayen. Når saken ikke

tidligere er blitt behandlet av Stortinget - det var jo i februar 1928 at regjeringen slo fast at Jan Mayen skulde være norsk - så skyldes det omstendigheter som står omtalt i innstillingen. Man fant det ikke heldig fra Stortingets side å forsere denne sak, men lot den utstå til inneværende års Storting. Nu ligger det imidlertid så an at både komiteen og departementet er enig om at det er riktig også utadtil å slå fast Jan Mayens fremtidige nationalitet.

Med hensyn til offentliggjørelse av det som her er foregått så har jeg underhånden nevnt det spørsmål for komiteens ærede formann. Innstillingen var skrevet med det for øie at den uten videre kunde offentliggjøres, men den inneholder imidlertid visse ting som det kanskje ikke er så heldig kommer utenfor denne forsamling, og jeg har da talt med president Hambro om at den rette form vilde være at presidentskapet bemyndiges av denne forsamling til å utferdige en offentlig meddelelse om det som er skjedd. Før jeg slutter vil jeg si, det undrer mig litt å se en stor avis iaften inneholde en utførlig meddelelse av det som foregår her idag. Visstnok ser jeg det skyldes et telegram fra Berlin; men dette møte var jo ganske godt bekjent, man visste hvad der vilde foregå, og jeg tror det hadde vært det heldigste og det hensynsfulleste, om vedkommende redaksjon hadde latt telegrammet fra Berlin ligge til imorgen.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at Regjeringen lar ishavssøen Jan Mayen ta i formel besiddelse i H. M. Kongens navn og således undergir øen norsk statshøiher.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Hambro: I tilslutning til hvad statsministeren nettopp uttalte, vil jeg foreslå at presidentskapet bemyndiges til å utstede en meddelelse om Stortingets beslutning idag, som kan publiseres umiddelbart efterat Jan Mayen i statsråd hos Kongen er tatt i besiddelse for Norge. Jeg vil i forbindelse med det også gi min tilslutning til de ord statsministeren nettopp uttalte om offentliggjørelsen i Norge, og jeg vil henstille til regjeringen å la undersøke, hvorvidt det noget eiendommelig formede telegram fra Berlin er autentisk, eller om der er skedd et brudd på diskresjon som Stortingets presidentskap i tilfelle vil være nødt til å ta op til behandling.

Olsen-Hagen: I anledning av den offentliggjørelse som har funnet sted i aften i "Oslo Aftenavis" vil jeg tillate mig å spørre, om ikke dette er et brudd på den taushetsplikt som pressen har inngått på like overfor de meddelelser og de opplysninger som den får av utenriksdepartementet om utenrikske spørsmål. Der har ganske fornylig versert et polemikk i et par av Oslos aviser angående en annen offentliggjørelse - riktignok fra en konferanse i utenriksdepartementet, men den affære var efter min mening ikke så graverende som denne som nu foreligger idag, og i likhet med hvad hr. Hambro uttalte tror jeg det er på sin plass å få dette nøiere undersøkt, og at også vedkommende avisredaksjon, hvis statsministeren er av den samme

opfatning som jeg, at dette er et brudd på taushetsplikt, blir overtydet om det.

Presidenten: Ingen har uttalt sig mot det forslag som komiteens formann, hr. Hambro har fremsatt - og presidenten går ut fra at forslaget er vedtatt.

Sak nr. 2.

Interpellasjon fra representanten Mellbye: Hvad akter regjeringen å gjøre for å beskytte våre gamle fangstinteresser i Ishavet og i de arktiske strøk?

Mellbye: For nokså lang tid siden anmeldte jeg denne interpellasjon: "Hvad akter regjeringen å gjøre for å beskytte våre gamle fangstinteresser i Ishavet og i de arktiske strøk?" Det var min forutsetning at interpellasjonen måtte bli å behandle i lukket møte, da en behandling for åpne døre efter all sannsynlighet vilde legge for stort bånd på uttalelsene. Nogen dage efterat interpellasjonen var innlevert kom imidlertid 18. mars behandlingen av universitets- og fagskolekomiteens innstilling om budgettet for Svalbard og Ishavsundersøkelsene. Under denne debatt kom der opplysning fra den ærede stats- og utenriksminister bl.a. om at regjeringen vilde søke å samle de arktiske interesser i utenriksdepartementet under ett kontor. Denne gledelige opplysning og tillike den førte debatt gjorde at jeg tok under overveielse, hvorvidt det var nødvendig å fremme interpellasjonen, eller at den iallfall kunde bero en stund. Jeg kom imidlertid til det resultat at den burde fremmes, men at den eventuelt kunde knyttes til den utredning som utenriksministeren pleier å gi eller eventuelt til Jan Mayen-spørsmålet, hvad der altså nu efter konferanse med utenriksministeren og utenrikskomiteen er skedd.

Interpellasjonen er fremsatt fordi jeg fant det maktpåliggende at vi her i Stortinget kunde tale åpent ut om disse spørsmål, og når jeg valgte å fremme den i et lukket møte var det også fordi der ikke skulde reises den sedvanlige beskyldning for at man vilde utnytte saken politisk. De utredninger som vi fra tid til annen får høre fra utenriksministeren for lukkede døre er jo meget værdifulle. Men det fører som oftest ikke til nogen debatt, i det høieste til nogen spørsmål. Man er i regelen ikke rustet til å ta debatt op på stående fot, uten å ha tenkt over saken og uten å ha sett dokumentene. Videre mente jeg at en debatt om disse ting kunde være nyttig og nødvendig av den grunn at faktisk er våre arktiske interesser sjelden eller aldri drøftet her i tinget i sin fulle bredde, siden vi hadde diskusjonene om Grønlandssaken. Studerer vi historien om hvorledes våre arktiske interesser i tidligere tider har vært varetatt, så er jo den ganske sørgelig. Men det kan jo ikke utelukkende legges vårt utenriksstyre til last, men også den omstendighet at vi i de dage, trots det at vi den hele tid har vært den førende nasjon på hvalfangstens og Ishavsfangstens område, ikke hadde fått øinene op for at disse våre interesser måtte sikres for fremtiden. Det er jo også forståelig omenn beklagelig at vårt utenriksstyre i de første år efterat vi fikk vår hele selvstendighet på dette område, stod noget ufærdig og vaklende

og hadde vanskelig for å finne den rette nasjonale linje og vanskelig for å forstå at nettop tyngden i utenrikspolitikken kanskje måtte ligge her.

Hvad det imidlertid er sørgelig og beklagelig er at vårt utenriksstyre også i årene etter verdenskrigen, efter at der dog i store lag av befolkningen hadde vist sig en sterkt voksende interesse og syn for våre arktiske interesser, fremdeles synes å ha hatt vanskelig for å danne sig en fast og helt underbygget nasjonal linje. Vi fikk et inntrykk av dette under Grønlandssaken, og det er ikke fritt for at man har et inntrykk av dette fremdeles. Jeg kan ialfall ikke frigjøre mig for den opfatning, at når det har vært gjort noget større her, så er det meget ofte skjedd som resultat av påtrykk, eller det er bare støtvis anstrengelser, og ikke nettop ut fra utenriksstyrets eller regjeringens eget initiativ. Jeg vil ikke legge skylden for dette på våre vekslende utenriksministre, jeg tror de har gjort hvad de kan her. Men jeg tror hovedårsaken er at vi har manglet tradisjon, manglet kundskap på området og kanskje også manglet den tilbørlige interesse for saken. Men dette har igjen skapt en viss utrygghet, og man har ikke hatt den nødvendige tillit til at vårt utenriksstyre har vært tilstrekkelig våkent og tilstrekkelig orientert på området. Sett i lys av hvad der senere er skjedd, så står Grønlandstraktaten av 1924, som jeg stemte for, nu opriktig talt for mig som en noget tvilsom historie. Efter den traktat skulde jo Øst-Grønland være Ingenmanns-land, med like stor rett for oss som for danskene. Øst-Grønlandsavtalen er som statsministeren uttalte under debatten den 18. mars et frihetsbrev for norsk foretagsomhet og initiativ. Men dessverre har vi ikke sett så svært meget til denne foretagsomhet, mens danskene utfoller den største aktivitet. Nu er jo traktaten sluttet på 20 år, men suverenitetsspørsmålet kan nårsomhelst innankes for den internasjonale domstol i Haag. Det er jo klart, at avgjørelsen om 20 år, om den skulde falle i Haag, hvor den altså kan innankes, vil bli påvirket eller preget av det arbeide som de respektive land i mellemtiden har utført i Øst-Grønland, og her har danskene ikke ligget på latsiden. De har med hjemmel i en av traktatens bestemmelser grunnet en Grønlandskoloni i Scoresby-sund, og det er visst ikke tvil om, at det der er gode fangstmuligheter. Jeg vil der erindre om major Isaachsens artikler i "Tidens Tegn" straks efter at Grønlandstraktaten var avsluttet, hvori han påviste, efter sitt kjennskap til Grønland, at det var riktig dette at i Scoresby sund var der store muligheter, ja, han kalte det "nøklen til Øst-Grønland". Nu, den fangstvirksomhet som Danmark begynte i Øst-Grønland, den fikk jo som vi vet et noget uheldig forløp; men ikke desto mindre er der nu i vinter planlagt et nytt fangstselskap dernede, hvis virksomhet på Øst-Grønland skal begynne i sommer, og vel å merke, denne nye virksomhet begrunnes sterkt med, at det av hensyn til suverenitetsspørsmålet er meget nødvendig for Danmark å etablere praktisk virksomhet på Øst-Grønland. Hertil kommer at i årene siden 1924 har Danmark sendt en rekke store og kostbare videnskapelige ekspedisjoner til Øst-Grønland. Det er riktignok slik, som den ærede statsminister uttalte her i salen under debatten den 18. mars, at Danmark fortjener beundring for dette arbeide, og at ethvert videnskapelig forskningsarbeide kommer menneskeheten tilgode, men vi kan ikke lukke øinene for, at

nettop denne videnskapelige virksomhet samtidig har en politisk misjon, og allerede har hatt innflytelse på den internasjonale opinion og vil kunne være et viktig lodd i vektskålen ved avgjørelsen av suverenitetsspørsmålet. Jeg gjør i den forbindelse også oppmerksom på, at der jo er dannet et nytt ministerium i Danmark ved den nye regjerings tiltredelse, et nytt ministerium for sjøfart og fiskeri og for Grønland, og såvidt jeg erindrer er dette nye ministerium overtatt av den nye statsminister. I disse år, da altså danskene har utfollet en så stor aktivitet, er der, fraregnet oprettelse og drift av den meteorologiske stasjon i Myggbukten, såvidt jeg kjenner til, gjort lite eller næsten intet fra officiel norsk side. Det som vesentlig har vært gjort er gjort fra privatinteressert hold, og her forekommer det mig at staten har vært altfor forbeholden med sin hjelp. Under debatten den 18. mars henviste statsministeren til alt hvad staten hadde ofret på Svalbard. Ja, det er visst ganske riktig, og det er vel også muligens så at endel av disse millionbevilgninger kunde vært bedre anvendt. Jeg kjenner lite til det, bl.a. av den grunn at de fleste eller næsten alle bevilgninger visstnok var gitt, da jeg kom på tinget. Endel av disse foranstaltninger på Svalbard var dog vel utvilksomt kriseforanstaltninger, siktende til å skaffe vårt land kullforråd og gjøre oss uavhengig på det område. Men at vi, fordi om vi kanskje har vært for rundhåndet og sløset med millionene på Svalbard, nu skal la våre øvrige arktiske interesser visne bort av mangel på tilstrekkelig støtte, det kan ikke være hverken nogen nasjonal eller praktisk linje. Særlig bekymringsfull er jo nu vår stilling likeoverfor Frans Josefs land. Her har jo norsk foretagsomhet vært den rådende helt siden øgruppen i 1865 blev opdaget av nordmennene. Og jeg har fra Svalbard-kontoret fått oppgitt, at av det samlede antall fartøier og ekspedisjoner til Frans Josefs land siden 1865 er ikke mindre enn 104 norske mot 11 russiske og 16 ialt fra andre nasjoner. Og det siste år - 1920 - var der det ene år 11 norske fangstekspedisjoner der. Det er jo selvfølgelig yderst uheldig, at vi ikke i tide har okkupert dette landområde, som altså er opdaget av oss og omtrent helt er utnyttet av våre fangstmenn.

Den ærede utenriksminister berørte i den oversikt han ga for lukkede døre den 9. februar i år også det russiske fremstøt, Sovjetunionens dekret av 15. april 1926, der jo erklærer for russisk besiddelse alt land, både opdaget og uopdaget, beliggende innenfor sektoren begrenset av linjer eller meridianer fra Sovjetunionens østligste og vestligste punkter op til Nordpolen. Det sektorprinsipp som russerne legger til grunn for sin påstand, omfattet til å begynne med bare de områder som lå innenfor sektoren, men prinsippet er etterhvert med støtte av en av det russiske utenriksdepartements folkerettslærde utvidet, så påstanden altså nu gjelder alt land og alt hav og alle isdekkede områder - opdagede såvelsom uopdagede - innenfor sektoren. Det har vært av megen interesse for mig å lese det skrift av en hr. Laktine med forord av professor Sabanin som er utgitt på utenrikskommissariatets trykkeri i Moskva i 1928. Det gjøres der rede for de nordlige polarområders voksende betydning, og man får et inntrykk av den betydning man i Russland nu tillegger disse spørsmål. Efter det avhandlingen medfølgende kart blir den sektor som tilkjennes Norge meget liten, kun mellem linjene fra Kjøbenhavn og Leningrad, mens danskene får nesten fire ganger så stort område

og Russland 8 ganger så stort. Det er ikke nødvendig å påpeke hvad gjennomførelsen av et slikt sektorprinsipp vilde bety for våre arktiske interesser. Utenriksministeren omtalte saken under sin redegjørelse den 9. februar som jeg nevnte. Det fremgår av hans redegjørelse at det ikke fra norsk side blev nedlagt nogen protest mot dekretet av 15. april 1926, uaktet såvel minister Urbye som handelsdepartementet tilrådet det. Flere andre land har jo heller ikke avgitt svar, deriblandt England, men det er vel et spørsmål om her ikke blev begått en feil. Jeg ser riktignok av den nevnte redegjørelse at utenriksdepartementet er av den prinsipielle opfatning, at en undlatelse fra norsk side av å protestere likeoverfor den russiske meddelelse om dekretet av 15. april 1926 ikke kan få den rettsfølge, at Norge ansees for å ha erkjent Russlands påstand. Vi får da håbe det. Det er riktignok så, at sektorprinsippet ikke i nogensomhelst form ennå har fått internasjonal anerkjennelse, men på den annen side så har altså denne russiske påstand nu stått der i lengere tid og har vel også fått endel tilslutning, og man må se den mulighet i øinene at den med tiden vil kunne få internasjonal anerkjennelse i større eller mindre utstrekning, og på bakgrunn av den mulighet må vi se på spørsmålet om Frans Josefs land. Og da er det jo av betydning, mener jeg, at vi hurtigst mulig må styrke vår stilling der, så vi kan få våre rettigheter anerkjent efter de regler som nu er internasjonale. Muligheten av at sektorprinsippet kan bli anerkjent i en eller annen form må selvsagt også ha betydning for vår stilling på Øst-Grønland. Det gjelder slett og rett våre arktiske interesser i det hele, og det er nødvendig at vi setter alle krefter inn på å hevde oss her. Der er planlagt russiske ekspedisjoner til Frans Josefs land i sommer, ekspedisjoner hvis politiske misjon er utvilsom. Det er vi alene som hittil har hatt praktisk og økonomisk interesse av disse trakter, og våre interesser vil selvsagt her øke sterkt, - det viser jo de mange ekspedisjoner ifjor. Det kreves da av oss arbeide og ofre for å sikre vår gamle eiendomsrett og bruksrett til dette arktiske land. Det er her som på Øst-Grønland, at vi er praktisk talt alene om de økonomiske og praktiske interesser, mens det er andre nasjoner som arbeider planmessig på å vriste fra oss våre rettigheter. Og stiller vi oss slik, at deres planer lykkes, da blir de arktiske områder praktisk talt stengt for norsk virksomhet. Livsvilkårene i det nordlige Norge er jo slik, at man må tillegge de inntekter som kan nåes gjennom fangst på Ishavet stor betydning. Det nettop avsluttede Lofotfiskes totalverdi er beregnet til 17,6 millioner kroner. Det blir å fordele på ca. 27.000 mann. Det blir ikke så meget pr. hode. Ethvert pluss i denne inntekt for befolkningen i en landsdel hvor livsvilkårene er strenge nok vil derfor ha sin betydning. Det, som jeg tilsist vil ha pointert og fremholdt er, at jeg og mange med mig har et inntrykk av at der med hensyn til vore store arktiske interesser fra det offentliges side inntil det siste iallfall ikke er arbeidet planmessig. Jeg hilser jo med glede okkupasjonen av Jan Mayen og jeg hilser også med glede at vore polare utenriksinteresser skal samles i et kontor i utenriksdepartementet, men ellers vil jeg si, at jeg har inntrykk av at man ikke har arbeidet med den planmessighet og efter den faste nasjonale linje, som vore interesser skulde tilsi; initiativene eller de foretagender, som er satt igang,

er kommet mere støtvis - om jeg skal bruke det uttrykk. Ifjor blev det således av endel tingmenn misjonert om en offentlig støtte av 15.000 kroner til en ekspedisjon på Øst-Grønland. Der blev efter nokså meget arbeide ydet 6000 kroner. I år var der da til Øst-Grønland foreslått 15.000 kroner. Vi kjenner til fra debatten av 18de mars og fra komiteens innstilling, at docent Hoel oprindelig hadde foreslått 95.000 kroner, men at det blev pruttet ned til 42.000 kroner. Ekspedisjonen til Frantz Josefs land var kalkulert til 42.000 kroner, men her var intet opført. Universitets- og fagskolekomiteen mente da, at de 20.000 kroner, som var opført til Svalbard fordelaktigere kunde anvendes til Frantz Josefs land, og det blev bifalt, mens 8000 skulde anvendes til oplodning ved Bjørnøya. Som jeg fremholdt i denne debatt, har jeg jo inntrykk av at det er små og utilstrekkelige beløp, og et av formålene ved denne interpellasjon var da også å få høre, om det ikke nu er nogen mulighet for at disse beløp kan forhøies. Mitt hovedformål med å stille denne interpellasjon var det, at der kunde komme en fyldig debatt om disse ting istand i Tinget, og at man kunde få dannet en såvidt mulig fast nasjonal front på området som det gikk an.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Som den ærede representant hr. Mellbye har fremholdt i sitt foredrag, fikk jeg anledning til den 18de mars, da Svalbard og ishavsundersøkelsene blev drøftet i denne forsamling, å gi en ganske utførlig redegjørelse for de spørsmål, som det her dreier sig om. - Så utførlig var den redegjørelse, at jeg tilskrev presidentskapet, som spurte mig om hr. Mellbyes interpellasjon, at jeg anså interpellasjonen besvaret gjennom mine uttalelser av 18de mars, og det kan jeg bare gjenta. Jeg anser interpellasjonen for besvaret gjennom mine uttalelser av 18de mars. Imidlertid blev hr. Mellbye og jeg underhånden enige om at interpellasjonen allikevel skulde fremmes for lukkede dører, fordi hr. Mellbye mente, at det kunde være mange ting, som man gjerne vilde tale om nettop for lukkede dører, og som det ikke var anledning til å nevne, når dørene var åpne. Og det er igrunnen for å gi Tingets medlemmer denne anledning, at denne diskusjon eller disse uttalelser fra hr. Mellbyes side og fra min finner sted idag. Jeg kan godt lese op alt det jeg sa den 18de mars, men da det finnes trykt i Stortingstidende for i år, side 715, som er fullt offentlig, så finner jeg det nokså overflødig. Jeg var da inne på praktisk talt alle de spørsmål, som hr. Mellbye idag har lagt frem. Jeg nevnte utførlig Øst-Grønlandsspørsmålet og sa ganske riktig, som hr. Mellbye citerte, at Øst-Grønlandsavtalen efter min mening var et frihetsbrev for norsk virksomhet og norsk tiltak på Øst-Grønland. Den gang Øst-Grønlandsavtalen blev sluttet, var det ikke meningen at den norske stat så å si skulde ofre en mengde penger på Øst-Grønland, men det Øst-Grønlandsavtalen tilsiktet det var at den frihet for norsk foretagsomhet, som hittil hadde eksistert, ikke på nogen måte skulde lukkes, det var at den norske foretagsomhet der skulde ha full frihet, at det norske initiativ der skulde ha full anledning til å utfolde sig. Statens bistand hertil måtte bli sekundær. Det synes nu å være blitt et noget annet syn på dette, det synes som om den private foretagsomhet, som om det private initiativ i virkeligheten ikke har så store og utpregede interesser på Øst-Grønland,

noget som kanskje er forståelig, hvis man kjenner de østgrønlandske forhold. Det er naturligvis beklagelig. Så er spørsmålet: Skal den norske stat tre i de privates sted: Og dertil vil jeg si, at det skulde jeg gjerne se, og utenriksdepartementet har som sådant alltid sagt, at det gjerne vilde se at den norske stat rykker sterkere frem, også hvor det gjelder våre østgrønlandske interesser. Men det er et pengespørsmål, og når vi vet, hvor vi har det ondt herhjemme for å tilgodese de krav, som stilles til staten fra alle hold, kan man forstå, at en regjering må la kravene, som kommer fra Østgrønland, iallfall komme i annen rekke; det er uundgåelig. Nu tales der om, at Danmark gjør store fremstøt; der tales om flere ekspedisjoner i år. Ja, en del av disse ekspedisjoner er av videnskapelig natur, og, som jeg sa sist, Danmark har alltid spillet en stor og fremtredende rolle, hvor det gjelder det videnskapelige arbeide på hele Grønland, og å fortsette det arbeide føler vel Danmark sig, som rimelig er, i høi grad forpliktet til. Der er store tradisjoner for Danmark i det videnskapelige arbeide over hele Grønland. Vi har hatt andre og mere nærliggende oppgaver. Der tales også om sterkt forretningsmessig initiativ fra dansk side på Østgrønland. Ja, der er sendt ut innbydelse til dannelse av et selskap, som skal søke å utnytte Østgrønland økonomisk; men mottagelsen av den innbydelse har, for å bruke et svakt uttrykk, vært nokså tvilsom. Man har tidligere brent fingrene ordentlig, hvor det gjelder forretningsmessig drift på Østgrønland, og man stiller sig nokså reservert til det nye foretagende, som der nu er tale om. Det aktuelle spørsmål for Østgrønlands vedkommende er nu for oss, om den norske stat skal begynne i stor utstrekning å understreke sine interesser på Østgrønland, tiltross for at de private ikke lenger synes å ha sådanne sterke og utpregede interesser. Det er det store spørsmål, og det spørsmåls bakgrunn er penger, penger og atter penger. Jeg har sagt, da jeg hadde ordet om denne sak den 16. mars, at jeg tror, det vil være heldig, om Norge i rimelig utstrekning understøtter og søker å få igang ekspedisjoner, også hvor det gjelder Østgrønland, og der er under forberedelse en ekspedisjon til Østgrønland, likesom der er under forberedelse en ekspedisjon til Frans Josefs land. Jeg skal ikke komme nærmere inn på dette nu, fordi handelsministeren vil redegjøre nærmere for, hvorledes det spørsmål ligger an.

Jeg talte videre om våre interesser på Svalbard, og jeg sa ganske riktig, som hr. Mellbye citerte, at man ikke må glemme, at for Norge har Svalbard siden 1918 måttet være den centrale, store interesse, hvor det gjelder våre arktiske oppgaver. Det er meget naturlig. Grønland blir en større oppgave for Danmark enn for oss, fordi vi har en så stor og central oppgave på Svalbard, og Svalbard har, hvad jeg også var inne på, kostet mange penger og måttet koste mange penger. Det er virkelig litt lettkjøpt idag å si, at en del av de millioner kanskje kunde ha vært bedre anvendt. Ja, kanskje; men kravene har reist sig efterhvert, og med den vilje, den norske regjering har hatt til å understreke, at Svalbard først og fremst måtte være en norsk interesse, har disse krav måttet medføre store utgifter. Det går ikke vel an, når man, som hr. Mellbye, vil kritisere det norske utenriksstyre for manglende aktiv interesse for våre arktiske spørsmål, da bare å debitere Utenriksdepartementet med Østgrønland og ikke kreditere det med Svalbard. Jeg synes

forresten med mitt kjennskap til Utenriksdepartementet, at anklagen mot det for i tiden efter krigen å ha holdt øinene lukket, hvor det har gjeldt våre arktiske interesser, ikke er ganske rettferdig. Jan Mayen har f.eks. vært en aktiv opgave for norsk utenriksstyre siden krigstiden, og man har gått frem på Jan Mayen med det mål for øie, at Jan Mayen skulde bli norsk. Men med den sjalusi, den motsetning, den konkurransen, som er tilstede, måtte den norske regjering, og visselig enhver regjering, gå forsiktig frem. Man skal huske på, at i begynnelsen av tyveårene kom det sterke motsetningsforhold mellom Danmark og oss, hvor det gjelder arktiske interesser, og det var derfor nokså påkrevet, at man gikk forsiktig frem. Men, som sagt, Jan Mayen var et mål, som vi idag er nådd frem til.

Men ved siden av Jan Mayen hadde det norske utenriksdepartement også en meget stor og vanskelig opgave, hvor det gjaldt forholdene på Grønland, og jeg antar, at Grønlands historie nettop i disse år siden verdenskrigen er en historie, som viser adskillig av norsk initiativ og norsk foretagsomhet, nettop hvor det gjelder utenrikspolitikken. Østgrønlandsavtalen hadde ikke kunnet bli til, hvis ikke Norge der hadde tatt et så sterkt og bestemt initiativ, og hr. Mellbye vil vite, at Norges fremstøt her skjedde under ganske vanskelige forhold. Jeg har i det hele tatt hatt det inntrykk av Utenriksdepartementet de ganger jeg har vært der, at Utenriksdepartementet ikke alene er fullt opmerksom på våre arktiske interesser, men gjerne arbeider med dem, og arbeider dobbelt gjerne, fordi det tror der er mål som kan nåes. Men sådan som utviklingen har vært, har ikke alt det som har kunnet skje, vært offensivt. Det har vært sterkt offensivt hvor det gjaldt Grønland, hele Grønlandsavtalen er resultatet av en offensiv. Det har vært offensivt hvor det gjaldt Jan Mayen, og det har vært sterkt positivt hvor det gjaldt Svalbard. Men ved siden derav har utviklingen medført, at vi også har måttet foreta defensive skritt. Som slikt defensivt skritt kan jeg nevne den måte hvorpå vi har understreket våre interesser i Syd-Arctic likeoverfor den hevdelse som England har gjort av disse strøk, likeledes må som defensivt skritt nevnes vårt forhold til de Sverdrupske øer, de store landstrekninger som ligger nord for Canada, hvor også Norge har vært nødt til å fremholde sitt syn via å vis sterke krav fra annen side. En blanding av defensiv og offensiv politikk har vårt arbeide nordom Sovjet vært, for de store interesser som ligger for oss nord for Sovjet, og det er jo betegnende, at i sin utredning av de arktiske interesser, i denne bebreidelse, denne klage, som i grunnen var sangbunnen i hr. Mellbyes tale idag, glemte hr. Mellbye å nevne en så viktig ting som handelsavtalen med Russland som sikret vår Hvitehavsfangst gjennom mange år og fikk oss vekk fra en stilling som vilde vært overordentlig vanskelig for en hvilken som helst norsk regjering. Hvad Frantz Josefs land angår, så må man vel si at vår politikk der nærmest har vært defensiv, men det har ligget i forholdenes natur. Frantz Josefs land har jeg aldri før idag hørt, at nogen har vovet å tenke på å ville okkupere for Norge. Man må huske på Frantz Josefs lands beliggenhet, og jeg er overbevist om at alle som har med norsk utenrikspolitik å gjøre, vil være enig om, at et lite land som vårt må gå varsomt frem for ikke å brenne sine fingre. Det er nemlig ikke behagelig for et lite

land å brenne sine fingre når det gjelder utenrikspolitiske fremstøt. Det som derfor har vært vår politikk i de arktiske strøk, som geografisk lå sådan til at man lett kunde tenke sig at stormaktene ikke vilde anerkjenne norsk rett, har vært å hevde våre økonomiske og politiske interesser. Like overfor Storbritannien har vi fulgt den politikk, at vi, hvor det kolliderte med våre interesser, stadig har fremholdt vårt prinsipielle syn og sagt at vi ikke kan anerkjenne at noget annet land tar suvereniteten der, uten at vi dog selv har hevdet suvereniteten, og like overfor Russland, såvel i keisertiden som nu i sovjettiden, har vi fulgt den samme linje. Det er uforsiktig av hr. Mellbye, om den uttalelse som foreligger fra Utenriksdepartementet å si, at han ikke er sikker på at Utenriksdepartementet har rett når det hevder, at intet er tapt ved at protesten ikke kom straks. Det er godt at en slik uttalelse faller for lukkede dører, for det er internasjonalt fastslått at intet land kan ansees for å anerkjenne et annets påståtte suverenitet bare ved at det sitter stille. En protest som den vi fremmet likeoverfor Frantz Josefs land og som der blev gjort utførlig rede for i møtet den 18. mars, måtte være godt og alsidig underbygget. Vi har ikke anerkjent og vi akter ikke å anerkjenne russisk suverenitet over Frantz Josefs land, og vi påberoper oss i den forbindelse den store fangst historie og de mange interesser som vi har hatt og har i disse strøk. Men netop hvad de strøk angår vil det være overmåde heldig om der kan foregå en ekspedisjon som iallfall er statsstøttet, og hvor visse offentlige interesser av videnskabelig og dermed beslektet natur kan forebringes, og det er mitt håb, at en sådan ekspedisjon i år må komme istand. Også det spørsmål vil statsråd Oftedal komme nærmere inn på.

Jeg tror at når jeg henviser til min utførlige redegjørelse av 18. mars, kan disse bemerkninger av supplerende art som jeg her har fremkommet med, være tilstrekkelig. Men jeg vil bare gjerne gjenta, at jeg ikke synes det er hverken riktig eller rettfærdig å se på norsk utenrikspolitikk i de arktiske strøk med de skuffede øine hvormed hr. Mellbye anskuer den. Jeg synes, når vi tar hensyn til våre midler i alle henseender, både politiske og økonomiske, så behøver ikke Norge å skamme sig over eller angre på den politikk som har vært drevet fra de forskjellige regjeringers side, hvor det gjelder våre arktiske interesser fra verdenskrigens slutt og til idag. Jeg vil dog også si, at det som er gjort, den linje som har vært fulgt, må ikke bety en avslutning, og vi må være fullt opmerksom på, at på dette område gjelder det å fortsette den politikk som har vært drevet, fortsette den bevisst og sterkt; men jeg tror ikke vi skal bli så ivrige at vi ikke også hvor det gjelder politikk utenfor vårt lands grenser tar de samme økonomiske hensyn som vi hver dag i og utenfor denne sal hører, at vi må og bør ta, når det gjelder interessene innenfor vårt lands grenser.

Statsråd Oftedal: Når det spørres om hvad regjeringen akter å gjøre for å beskytte våre gamle fangstinteresser i Ishavet og de arktiske strøk, så tror jeg, det er berettiget å peke på, hvad der gjennom Svalbardekspedisjonene gjennom en rekke av år og med meget store økonomiske ofre er utrettet for oplodning og kartlegging på Svalbard, omkring Svalbard, på Bjørnøya, omkring Bjørnøya o.s.v., o.s.v. Det arbeide fortsettes og det er av den allerstørste betydning for våre fangstinteressers

utøvelse deroppe. Vi har videre i forbindelse med den russiske sektorteori bedt Norges Svalbards- og Ishavs- undersøkelser spesielt å gå inn på dette spørsmål og skaffe tilveie allt det materiale som kan skaffes for å dokumentere det norske fangstfolks innsats i arbeidet i disse egne. Og på det punkt har Svalbard- og Ishavsundersøkelsene under dosent Hoels ledelse gjort et meget stort arbeide allerede. Det foreligger blandt annet i disse dager for departementet en inngående og såvidt jeg forstår uttømmende fremstilling av Franz Josefs land, dets historie og hele det arbeide som norske fangstekspedisjoner har utført. Jeg forstod av den ærede interpellants uttalelser, at han allerede i nogen grad var bekjent med innholdet av denne fremstilling, så jeg skal ikke gå nærmere inn på det. Den er av overordentlig stor interesse og jeg tror, at den er et meget nyttig dokument i denne forbindelse.

Når det nu videre spørres om den praktiske innsats som regjeringen forbereder for ekspedisjoner i disse strøk, så vil jeg først gjøre opmerksom på, at vi i år som tidligere sender en undersøkelsesekspedisjon under ledelse av konsulent Thor Iversen for å drive videnskapelige og praktiske undersøkelser i de nordlige polarfarvann. Det er stillet til disposisjon for denne undersøkelse 30 000 kroner og jeg antar, at ekspedisjonen kommer til å avgå i den nærmeste fremtid.

Angående anvendelsen av de 43 000 kroner som i år er bevilget til disse formål har handelsdepartementet bedt dosent Hoel om å fremlegge en plan og den har vi fått for et par dager siden. Den går ut på, at beløpet 43 000 kroner er overordentlig knapt. Det vil behøves endel til mere ordinære arbeider på Svalbard og ved Bjørnøya, så det neppe vil bli mere enn henimot 30 000 kroner til disposisjon for ekspedisjoner, og dosent Hoel uttaler, at dette beløp er så knapt, at han, hvis det ikke kan forøkes, vil foreslå, at det blir anvendt til 1 ekspedisjon enten til Øst-Grønland eller til Franz Josefs land. Forholdene ligger slik an, at det er meget vanskelig å uttale sig om, til hvilket av disse to formål pengene bør anvendes, uttaler hr. Hoel. Imidlertid har departementet sagt til hr. Hoel det samme som jeg sa i Stortinget ved sakens behandling her, at vi meget gjerne vilde se, at det kommer istand en ekspedisjon både til Øst-Grønland og til Franz Josefs land og de planer, hr. Hoel har trukket op, går ut på, at der til det hele skal anvendes 119 000 kroner, hvorav han regner å få 46 000 ved privat innsats, mens 73 000 kroner skulde være statens bevilgning. Det vil med andre ord si 30 000 kroner mere enn Stortinget hittil har stillet til disposisjon for disse formål. Han har da planlagt en ekspedisjon til Grønland, hvor staten bidrar 24 000 og private 30 000 kroner, arbeide på Svalbard 12 000, en ekspedisjon til Frantz Josefs land, hvor staten skulde bidra 32 000, private 16 000 og ved Victoriaøya 5 000. Imidlertid fremgikk det av dokumentene, at det for en måneds tid siden var kommet en henvendelse til dosent Hoel fra kaptein Riiser-Larsen, hvori han meddelte at han hadde planlagt en fangstekspedisjon til Franz Josefs land. Under de forhandlinger som dosent Hoel hadde ført med Riiser-Larsen var det tilsynelatende kommet en uklarhet i forholdet og kaptein Riiser-Larsens plan var ikke fremtrått med den fasthet som gjorde, at dosent Hoel kunde fortsette samarbeidet med ham. Imidlertid forekommer det mig, at det vilde være overordentlig

nyttig, at vi på dette felt ikke bare har offisielt planlagte og finansierte ekspedisjoner, men at også den rent private foretagsomhet blev satt inn, såvidt det var mulig, og da Riiser-Larsens ekspedisjon var finansiert av Lars Christensen som jo har drevet et overmåte fortjenstfullt forskningsarbeide også på andre kanter av kloden, henstillet jeg til dosent Hoel at han gjenoptok forhandlingene med Riiser-Larsen for om mulig å få samarbeide istand her.

Kaptein Riiser-Larsen meddelte mig under den første konferanse jeg hadde med ham, at hans ekspedisjon var bestemt til avgang i år, at den skulde utrustes for 2 år, og at en videnskapsmanns deltagelse i den vilde koste ca. 10 000 kroner. Jeg spurte ham da om han var villig til å samarbeide med Norges Svalbards- og ishavsundersøkelser; dertil erklærte han sig berett, og på dette grunnlag anmodet jeg dosent Hoel om å fortsette forhandlingene med kaptein Riiser-Larsen. Jeg forstår det så at disse forhandlinger nu pågår. Det er skjedd i de siste dage, og jeg håper at vi derav kan få et resultat. Jeg vilde som sagt anse det for betydningsfullt om vi fikk en privat foretagsomhet engagert her. Under disse omstendigheter mener jeg at der er utsikt til at vi kunde få istand en ekspedisjon som planlagt til Øst-Grønland og en til Franz Josefs land, muligens med noget mindre ofre for staten enn dosent Hoel har gått ut fra, nemlig 73 000 kroner ialt. Jeg vet ikke om det kan lykkes å få beløpet ned og få forholdene lagt slik tilrette at begge ekspedisjoner kan avgå på betryggende måte. Men forsåvidt det blir nødvendig, er det regjeringens forutsetning at vi kommer til Stortinget med anmodning om å få det yderligere beløp som behøves for begge disse ekspedisjoner. Jeg forutsetter da at de 30 000 kroner som er nevnt nu, iallfall er den høieste grense. Vi har oplevet her nokså ofte at de beløp som har vært nevnt, senere har vist sig å være for lave, men jeg går ut fra at nu iallfall disse 30 000 kroner er den definitive grense. Jeg kan altså svare at regjeringen arbeider med saken, og at resultatet sannsynligvis vil komme til å foreligge i en tilleggsproposisjon til Stortinget om en yderligere bevilgning, hvis dette blir nødvendig.

Griivi: Det var noko, hr. Mellbye sa, som gjorde, at eg tok ordet. Han sa, at spursmålet um suvereniteten over Grønland kann havast inn for domstolen i Haag. Men eg kann ikkje skyna, at det kann vera tilfellet; det har i alle fall ikkje eg tenkt. Tvertum, den traktat, me fekk, avskar det, i alle fall i dei fyrste 20 åra, so det må vera eit mistak. Det er so lenge sidan eg hadde med denne Grønlandssak å gjera, at eg ikkje godt kan hugsa alt saman; men eg trur, eg kjem i hug, at den dagen, denne avtalen vart vedteken her, sa eg som ordførar frå denne plassen, at dette var ikkje slutnaden på Grønlandssaka, det var nærast innleidinga, og det var mi meining, og har vore det heile tida, at Grønlandsavtalen slett ikkje var nokon slutnad på Grønlandssaka, tvertum. Det vil avhenga av, korleis dette veks seg fram, kven det er, som i kraft av livet kann prova å ha den beste retten til Grønland. Difor har eg for min part vore takksam mot hr. Mellbye for, at han har teke dette fram, og det har sin vekt, at den norske regjeringa er merksam på det, at skal me greia å hevda oss med umsyn på Grønland, må me i livet prova, at me har den fyrste retten til å taka det landet. Det er vilkåret for å få det. Då eg arbeidde med denne

sak - eg var ordførar for ho - gjekk eg nærast ut frå, at det var det private initiativ, som skulde greia dette, for at det skulde syna seg, at det var me og ikkje danskane, som kunde nytta ut tilhøva på Grønland, og at me ut frå det skulde ha retten til det. Men sjølv sagt gjekk eg ogso ut frå, at det offentlege studde til her, at det var merksamt på dette og gjorde det, det kunde for å få manifestert oss som dei rette eigarar eller dei rette bruksmenn, so å segja, til dette landet. Eg har set, at danskane so menn har vore flinke; dei har gjort både det eine og det andre. No er det vel so, at mykje av dette har eg teke som reklameåtgjerdar og det kann nok henda, at dei, som har arbeidt med det der nede, har fått brent fingrane sine, so det har ikkje gått so lystelegt til, som dei tenkte frå fyrst av. Men likevel har danskane visst vore meir merksame, enn me har vore. Eg finn, at det var på sinn plass, at dette var dryft av Stortinget. Eg for min part vil leggja mitt ord med til det, hr. Mellbye sa, og be regjeringa vera sers merksam pa dette. Skal me greia Grønlandsspørsmålet, når dei 20 år er ute, må me vera vakne og ikkje leggja oss til å sova. Det er mi meining um dette. Eg vonar, at regjeringa er merksam på dette, både denne regjeringa og dei framtidige regjeringer; det er vilkåret for, at me skal nå fram her.

Mellbye: Jeg vil takke for de velvillige svar jeg har fått, særlig fra den ærede handelsminister. Den ærede utenriksminister hadde nogen bemerkninger å gjøre. Han mente at jeg hadde rettet en anklage mot vårt utenriksstyre og kritisert det for sterkt. Jeg tror ikke det; men jeg konstaterer med glede at det ser ut til å være en god utvikling her. Jeg talte mest om de forhold som har været hittil, men efter de siste tiders begivenheter har man jo inntrykk av at det er en gledelig utvikling, og at vårt utenriksstyre nu må formodes å være fullt kompetent til å arbeide med så vanskelige spørsmål som disse arktiske spørsmål er. Og jeg er selvfølgelig på det rene med at det arbeide som vårt utenriksstyre nedlegger og det arbeid som vår utenriksminister gjør her, det er i det store og hele i pakt med opinionen, med den interesse som vi alle viser og bør vise i disse spørsmål. Og det er derfor også av betydning at det her i Tinget og rundt om i landet er en voksende interesse og en voksende opinion. Den ærede utenriksminister mente at det var uforsiktig av mig å nevne dette med vår mottagelse av Sovjetdekretet av 16. april, og han sa det var bra at det var i et lukket møte jeg nevnte det. Ja, det var jo nettop hensikten at man kunde uttale sig noe fritt, og jeg hadde selvsagt ikke sagt det i et åpent møte. Men når nu den ærede utenriksminister mente at vi her stod på fast grunn, og at det ikke er noe å si på utenriksdepartementets holdning overfor dette dekret, vel, så gir jeg mig tilfreds med det. Med hensyn til hvad hr. Grivi nevnte om appell til Haagerdomstolen, så trodde jeg det var sådan at der kunde appelleres. Men jeg er jo ikke statsrettslærd, og jeg vil da be enten utenriksministeren eller hr. Hambro å opplyse om dette skulde være feilaktig.

Jeg hadde tenkt å fremsette et forslag i forbindelse med min interpellasjon, men de svar jeg har fått, er såpass velvillige og så imøtekommende at jeg ikke finder det nødvendig. Jeg skal her lese op hvad jeg hadde tenkt å foreslå: "Regjeringen anmodes om å beskytte våre ishavsinteresser mot

enkelte makters forsøk på å ta fra oss viktige deler av våre fangstfelter både på land og sjø, fangstfelter som nordmenn fra gammel tid har vært helt alene om å utnytte. Dette kan skje ved: 1.) å fremme norsk næringsdrift i disse strøk, 2.) å utsende ekspedisjoner for praktiske og videnskapelige undersøkelser til støtte for norsk næringsvirksomhet og vårt lands politiske interesser, 3.) å samle, såvidt det er gjørlig, alle bevilgningssaker vedkommende polartraktene under én administrasjon." Etter de svar jeg har fått, har jeg det inntrykk at regjeringen selvsagt er fullt opmerksom på disse forhold og arbeider med disse saker, og handelsministeren stilte jo også i utsikt at han, selv om tidene er så pinaktige som de er, og selv om det er nødvendig å spare, dog vil arbeide for at det kan bli stillet et noe større beløp til rådighet for de planlagte ekspedisjoner til Øst-Grønland og Frans Josefs Land, og da er jeg tilfreds. Jeg har satt op som et punkt 3 dette om det skulde kunne la sig gjøre å samle alle bevilgningssaker vedkommende polartraktene under én administrasjon. Det har jeg ingen oversikt over. Jeg vil bare henstille til regjeringens overveielse om det kunde la sig gjøre. Nu hører jo f.eks. bevilgningene til Svalbard under justisdepartementet, og bevilgningene til Svalbard- og ishavsundersøkelser under handelsdepartementet. Det vilde vel være heldig om det kunde la sig gjøre å samle dem under én administrasjon. Jeg henstiller iallfall det til overveielse.

Hambro: Jeg vil gjerne understreke hvad der blev uttalt av hr. Grivi. Jeg er helt enig i hele det syn han fremholdt, og det er helt korrekt hvad hr. Grivi understreket, at Grønlandsavtalen forebygger jo nettop at spørsmålet om suvereniteten kan bringes inn for Haagerdomstolen eller i det hele appelleres så lenge avtalen står ved makt. Det er først i det øieblikk avtalen blir opsagt fra en av sidene, at det spørsmål kan opstå. Det er også forøvrig alene av rent teoretisk interesse, for all den stund Danmark har gjort gjeldende likeoverfor allverden at det betrakter hele Grønland som underlagt dansk suverenitet, kan Danmark ikke bringe inn det spørsmål for noen domstol. Det er undtatt i alle Danmarks avtaler og traktater. Men så lenge avtalen står ved makt, er forholdet mellom Norge og Danmark på det punkt ganske klart. Og hvad der vil ha betydning når de 20 år er løpet ut, er selvsagt ikke i første rekke hvad staten ofrer, men det er hvorvidt det er mulighet for privat utnyttelse av Øst-Grønland, og de erhvervsmuligheter som ligger på Øst-Grønland. Det er sandt at det fra dansk side har vært drevet en del virksomhet, men jeg er med hr. Grivi enig i at denne virksomhet for en stor del er reklame, pressereklame beregnet på utlandet. Det Danske Østgrønlandske Kompani var en så dyr fornøielse for Kjøbenhavn og for den danske stat at det ikke er sandsynlig at det blir gjort om igjen. Tapet var over 620 000 kroner, og noe utbytte fikk man overhodet ikke. Men vi skal huske på at det er ett aktivum Danmark har som vi ikke kan tilveiebringe, når det gjelder fremstøt på Øst-Grønland, og det er eskimoene. Når det ikke går med fangstselskaper, kan danskene forsøke å etablere en eskimokoloni, slik som det er gjort i Scoresby sund. Hvad skjebne den koloni vil få, er det selvsagt umulig å uttale sig om. Den er blitt til under eksepsjonelt gunstige klimatiske forhold, men enhver tidligere bebyggelse i Scoresby Sund er

utdød, fordi det har vært et av de hardeste steder å opholde livet på. Om der deri skulde inntre nogen forandring, er naturligvis ikke godt å si. Moderne kommunikasjonsmidler gjør der muligens noget lettere å komme op til Scoresby Sund nu enn før, selvom passasjen inn er meget lite lokkende. Men også den danske koloni Angmagsalik har vært utsatt for, at Den grønlandske Handels skib ikke hvert år har kunnet komme inn, og en koloni i Scoresby Sund vil neppe kunne friste livet, hvis det skulde hende et par år i trekk, at ekspedisjonsskibet ikke nådde frem til den. Eskimoer kan vi altså for tiden ikke opdrive. Men jeg tror, at vi altfor meget har festet oppmerksomheten ved, hvad danskene har gjort på Øst-Grønland, eller snarere hvad danskene har planlagt å ville gjøre på Øst-Grønland. Vi har jo hatt en naturlig basis for norsk virksomhet på Grønland i stasjonen i Myggbukten, som dessværre på grunn av et forlis og vanskeligheter var ute av funksjon fra 1923 til 1926, men som er i funksjon igjen, og hvor et efter forholdene relativt tallrikt personale har gjort en hel del arbeide for norske interesser i samarbeide med norske myndigheter. Jeg tror, det er nokså riktig, at vi gjør så lite reklame som mulig av de tingene. Det skjer meget bedre og hensiktsmessigere, at man eter sig innover og setter sig fast, hvis det ikke daglig står notiser om det i dagspressen. Hvis det viser sig, at en ekspedisjons lønnsomhet er betinget av, at den får statsstøtte, da er det en given ting, at der ikke foreligger et naturlig grunnlag for å utnytte erhvervsmulighetene på Øst-Grønland. Det har aldri vært noget særlig stort antall av ekspedisjoner, som har søkt å overvintre der, og resultatene har ikke alltid vært så overordentlig lønnsomme. Men det er å håpe, at det private initiativ her vil være våkent og virksomt. Der er så mange muligheter i de arktiske egner for den del av landet, hvis befolkning er innstillet på dette erhverv, og disse muligheter supplerer delvis hverandre, så ethvert fremstøt, vi gjør på det ene punkt, vil ha tilbakevirkninger. Jeg tror, vi kan gå ut fra, at får vi en havn på Jan Mayen, så vil det også i høi grad lette mulighetene for erhvervsvirksomhet på Øst- Grønland. En flyvemaskin stasjonert på Jan Mayen, som til stadighet vil kunne varsle og holde underrettet om, hvor selen finnes, og hvor hvalen går, vil også få praktisk betydning for vår virksomhet i Dankestredet og lange Øst-Grønlands kyst. Jeg hilser selvsagt med glede en offisiell støtte til de ekspedisjoner, som har et videnskapelig eller et halvvidenskapelig tilsnitt; men hvis man mener, at vi hvert år skal oprettholde regelmessige fangstekspedisjoner ved hjelp av statens midler, så vil det være klart, at man må få en finansplan for de arktiske egner, slik at vi vet, hvor vi står, og hvor vi går hen.

Jeg tror, det er meget nyttig, at disse ting kommer under debatt. Jeg tror, at det er meget nyttig, at Stortingets medlemmer har klart for sig forholdene ved Frans Josefs land, vår interesse av sektorproblemet, våre interesser på Jan Mayen og våre interesser på Grønland, og jeg skulde anse det for meget ønskelig, at de foreninger og korporasjoner, som har en særlig interesse av Grønlandsspørsmålet, vilde optre med noget mere musikalsk gehør, når de blåser på sine instrumenter. For de kan utvilsomt gjøre megen nytte, hvis de opererer i en viss forståelse med myndighetene, men de kan også utvilsomt gjøre

skade, når de kommer som en hund i et spill kegler og vanskeliggjør forhandlinger, som pågår, og nødsaker til å innstille drøftelser, som kunde føre til et positivt resultat. Vi må huske på, at danskene er meget såre på dette punkt, og det kan til en viss grad være naturlig, at de er det. Derfor er det ikke alltid ved resolusjoner og artikler i dagspressen man når lengst frem; det kan også tenkes, at der er andre veier å gå, som kan gi gunstigere resultater for de meget reelle interesser, vi har. Jeg tror, at disse spørsmål behandles i departementene nu med langt mere våken forståelse enn tidligere. Vi har lært endel av de synder, vi har gjort tidligere, i 1908 likeoverfor våre Svalbardinteresser, og kanskje også ved den bismak, som Spitsbergen-traktaten alltid må ha for oss, fordi der er lagt så sterke klausuler på den norske suverenitet og den norske utnyttelse av Svalbard. Jeg tror, at utenriksdepartementet følger disse ting med meget stor og våken interesse, og jeg tror, at der også i handelsdepartementet er full forståelse, og den beste vilje på begge steder til å drive et samarbeide. Men det er nyttig, og det er nødvendig, at Stortinget til enhver tid holder sig underrettet og bevarer til en viss grad et politisk initiativ for oss, som hr. Grivi sa, å gjøre det virkelig det, at Øst-Grønlandsavtalen skulde være en begynnelse og ikke en avslutning.

Jeg bad også om ordet for å føie noget til hvad jeg uttalte isted, da vi drøftet Jan Mayen-spørsmålet. Redaktør Bjørn Thommessen har været så elskverdig å overlade mig et klipp av det "Berliner Tageblatt" for 3. mai, som "Oslo Aftenavis" har bygget sin artikkel på idag, og jeg vil si jeg synes det er beklagelig, at vår legasjon i Berlin ikke har varslet utenriksdepartementet om en så opsiktsvekkende meddelelse som den "Berliner Tageblatt" bragte den 3. mai under den store overskrift, at Norge vil annektere et terra nullius. Og jeg synes også det er beklagelig at utenriksdepartementets pressekontor ikke har lest eller været opmerksom på denne notis i en avis, som er kommet dit i formiddag, og har kunnet underrette utenriksministeren om det. Selve telegrammet i "Berliner Tageblatt" er, som jeg tillot mig å nevne da jeg hadde ordet isted, ytterst eiendommelig. Det er datert Kjøbenhavn og meddeler at det norske Storting skal drøfte en rekke arktiske spørsmål i et møte for lukkede dører i slutten av denne uke. Jeg vil be utenriksdepartementet å prøve, i samarbeide med andre departementer, å få rede på hvor meddelelser av denne art skriver sig fra. Det pleier jo ikke å telegraferes noget sted hen, at Stortinget skal holde møte for lukkede dører, og ennu mindre hvad der skal foretaes i de møter for lukkede dører. Det må kunne gå an å forsøke å bringe på det rene hjemmel og kilde for meddelelser av denne art. Jeg forstår efter å ha fått utklippet, meget vel, at det har ligget nær for "Oslo Aftenavis" å søke å utnytte journalistisk det stoff, som herved var gjort publikt, men jeg er enig med utenriksministeren i at det er beklagelig, at man ikke i slike tilfeller konfererer med utenriksdepartementet, før man benytter stoff av denne art. Jeg tror det for fremtiden vil være av ikke liten betydning, at departementet forfølger en sak som denne. Vi har jo også et par ganger tidligere i de senere år, når vi har stått overfor spørsmål av nogenlunde beslegt art, været gjenstand for publikasjoner i blade andre steder av

ikke helt ubeslegtet karakter. Og det vilde være en vinning om der blev satt en stopper for det, at man konstaterte hvor lekken var, og fikk den teppet til.

Indrehus: Då me hadde Svalbardbudgettet fyre i mars, den gongen det var tale um tvo ekspedisjonar, medan det ikkje var pengar nok til meir enn ein, sa eg, at eg trudde, det var heilt naudturveleg, at baa ekspedisjonane kunde koma i stand, og at eg trudde, ein nok kunde finna ein utveg med god vilje frå dei interesserte og frå regjeringa. Eg trur, me alle saman i dag var glad, då me høyrde det sanna, at den gode vilje, evna til å finna ein utveg, er til stades, og for so vidt meiner eg, at me alle saman har grunn til å vera fornøgde med det, som er gjort, og som vil verta gjort kring dette. Hr. Grivi snakka um det, som var fyresetnaden, den gongen ein vedtok Grønlandsavtalen her i Stortinget. Hr. Grivi var ordførar den gongen, og eg hugsar og, at det ikkje berre var hr. Grivi, som uttala seg på den måten, at dette er byrjinga, og at det det står på er, um det viser seg, at me kann gjera noko her, at me kann nytta det ut, at me kann vera på plass der. Det var ikkje berre hr. Grivi som sa det, men alle talarane eller i alle fall dei fleste av hovudtalarane, som forsvara denne avtalen, heldt sterkt fram det. Ja, det er visseleg so; men skal det vera tilfellet, so er det no visse konsekvensar. Dei har me no ved den ordning som er komen i stand, men eg tenkjer meg, at vil me innfria dei fyresetnadene, må me finna oss i å tenkja oss, at neste gong er det kanskje og ein situasjon, som gjer det naudsynt, at staten ofrar noko. Me har ikkje eskimoar der burte, men me har so mange andre ting, som våre folk arbeider med. Eg vil berre segja, at eg er samd med hr. Grivi, og likso visst som det var fyresetnaden, at ein skulde syta for, at det ikkje vart stilt med dette, men at det vart utvikla vidare, likso visst meiner eg, at me må vera merksam på og vera viljug til det offer, um det trengst, å stydja til av statskassa. Å driva fiske med studnad av staten - det er det greitt det ikkje kann verta tale um, og det er greitt og, at i desse vande pengetider må me finna oss i, at det er mange ting, me ikkje kann gjera, som me kunde ha lyst til kring dette. Men dei fyresetnader, som har vore nemnt, vil melde seg upp att og upp att. Det må ein alltid vera merksam på, og ein må alltid vera viljug til å diskutera det spursmål. Dermed er det ikkje sagt, at ein skal gå burt og kasta pengar i havet på den vis, men det er berre på den måten - det har hr. Grivi tvillaust rett i - at ein ikkje slepper dette, at ein kann hevda dette so langt, at ein ein dag har gode chansar, når det store oppgjeret skal skje.

Alvestad: Jeg skal ikke forlenge denne debatt, jeg uttalte mig under budgettbehandlingen da det gjaldt budgettet for Ishavs- og Svalbardundersøkelser, og jeg skal ikke nu gjenta det jeg sa den gang. Det som foranlediget at jeg nu forlangte ordet, var president Hambros uttalelse. Han snakket omtrent som om de eneste interesser vi hadde ved Grønland og på Grønland, var nogen mere eller mindre mislykkede ekspedisjoner som ikke kunde eksistere uten statsstøtte. Jeg tror ikke at hr. Hambro mente å si det. Når vi snakker om disse ting, tror jeg dog det er verdt å minnes de fangstinteresser vi har i Nordishavet. Sælfangsten drives ikke

bare ved Grønmland, den drives også i Østisen, og innbragte i 10-året 1917-1927 en førstehånds verdi på 55 millioner kroner til vårt land. Denne fangst drives ikke som hvalfangsten i Sydhavet som et stort kapitalistisk foretagende, men den drives av fattige fiskere og fangstmenn; det er de som har hele Nordishavet som operasjonsfelt for sin virksomhet, og som bringer landet årligårs disse nye verdier, og det er for å verne om deres interesser og om det arbeidsfelt disse har, at vi gjerne vil be regjeringen om til enhver tid å være våken og på vakt mot mulige overgrep. Det er gledelig for alle som har hørt stats- og utenriksministerens og handelsministerens redegjørelse idag, å erfare at de er våkne. Skal f.eks. Russlands bestrebelser føre frem, slik at norsk virksomhet som har vært drevet i Nordishavet og som vil bli drevet der, skal utestenges, da har man gitt dødsstøtet til en næring som er gammel her i landet, og som vi har både rett til og krav på å øve i fremtiden. Jeg håper at det aldri må skje, og denne debat viser også at der kun er en sterk vilje hos alle til å hævde Norges interesser.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg bad om ordet i anledning av denne presseaffære som blev dratt nokså sterkt frem igjen i hr. Hambros siste foredrag. Det viser sig altså at "Berliner Tageblatt" den 3. mai har hatt et telegram om dette, og det er jo da journalistisk ikke uforståelig at dette blev offentliggjort også her. Nu, det er talt meget om den lekk som her har funnet sted, og at det skulde foretas undersøkelser. Jeg tror nok at det kan foretas slike undersøkelser, men om de fører til noget resultat, har jeg virkelig mine tvil. Det er alltid vanskelig å holde en slik ting hemmelig, og man skal huske på, at lekken har manifestert sig før telegrammet til "Berliner Tageblatt". Det er vel nu omtrent en uke siden at det i "Stavangeren" - tror jeg det var - og i "Rogaland" stod meddelelse om, at nu skulde det holdes møte for lukkede døre, - jeg tror at det til og med stod at det skulde holdes den og den dag - hvor Stortinget vilde beslutte Jan Mayens okkupasjon, så dette har dessverre ikke vært holdt så hemmelig som ønskelig kunde vært. Det er imidlertid meningen at det allerede imorgen formiddag skal holdes statsråd, forat dette kan slås fast i de rette juridiske former, og at da meddelelse til offentligheten kan skje, så forhåpentlig er det ikke skjedd nogen større skade. Men jeg vil gjerne få lov til å si hvad jeg har sagt tidligere, at så åpent samarbeide som det nu hvor det gjelder utenrikske ting, er mellom presse, Utenriksdepartement og Storting, vilde jeg svært gjerne at den tillit som vises, skal være gjensidig, således at vi føler oss like beskyttet når det gjelder pressen, som vi føler oss beskyttet når vi har møter eller sammenkomster mellom Storting og regjering.

Mellbye: Jeg forlangte ordet i anledning av en ytring av hr. Hambro. Han sa, at er en ekspedisjon avhengig av statsstøtte, da har den ikke naturlig grunnlag. Nei, sådan i sin almindelighet kan jeg være enig med hr. Hambro i dette; men for å gjøre en begynnelse, for å bryte ny mark, mener jeg at statsstøtte ofte kan være en nødvendig betingelse. Statens støtte skal være en hjelp til selvhjelp selvsagt; men her, når det gjelder ekspedisjoner til Øst-Grønmland - og til Frans

Josefs land kanskje også, men særlig til Øst-Grønland - og når de samtidig skal ha videnskapelige formål - hr. Hambro gjorde forresten en undtagelse der - er det nødvendig at staten støtter. Jeg vil atter igjen uttale min glede over at den ærede handelsminister her vil søke å finne en utvei til å komme med et forslag om ytterligere bevilgning til disse ekspedisjoner. Selv om man nu skal ofre en 73 000 kroner på disse ekspedisjoner, så tror jeg allikevel at dette i det lange drag er vel anvendte penger, når vi tenker på hr. Alvestads opplysninger om hvad sælfangsten for eksempel nu innbringer landet, og de muligheter som forøvrig kan være her i Ishavet. Vi er nødt til å spare og nødt til å spare hårdt, men allikevel tror jeg at det her er nødvendig at staten støtter. Det var dette jeg vilde si, for jeg synes at hr. Hambro tok svært sterke forbehold.

Reimers: Jeg frafaller ordet for det innlegg som jeg hadde tenkt å komme med i sakens anledning. Jeg vil bare få lov å takke handelsministeren for hvad han har gjort efter at saken var oppe i diskusjonen her 18. mars, og for at han har mobilisert alle gode krefter og fått fart på tingene. - Der var en ting som utenriksministeren bemerket, som jeg vil få lov å sette fingeren på. Jeg leser "Rogaland" hver dag, og jeg tror det er en misforståelse av utenriksministeren at den skulde ha stått i "Rogaland", denne meddelelse om at vi skulde ha dette møte for lukkede døre her idag. Der var en artikkel undertegnet av formannen for Grønlandslaget, advokat Smedal, med en utredning av forholdet overfor Jan Mayen i det hele, men jeg har ikke opdaget nogen meddelelse i "Rogaland" om at vi skulde ha et slikt møte idag. Jeg tror der er mulighet for en misforståelse.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er ganske sikker på det var "Stavangeren", men jeg er ikke så sikker på om det var "Rogaland", så jeg vil be "Rogaland" om undskyldning hvis her er "Rogaland" nærstående folk i denne sal.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 18.55.